

ข้อพิจารณาบางประการเกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของบุคคล
ตามมาตรา 59 แห่งประมวลกฎหมายอาญา*
SOME CONSIDERATIONS REGARDING CRIMINAL LIABILITY OF
PERSON UNDER SECTION 59 OF THE CRIMINAL CODE

โกเมศ ขวัญเมือง

Gomes Kwanmuang

พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย (คงคาไหว)

Phrakhruwinaithon Suriya Suriyo (Khongkhawai)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

E-mail: suriya.sur@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

การพิจารณาบางประการเกี่ยวกับความรับผิดในทางอาญาของบุคคลตามมาตรา 59 นี้ ผู้เขียนจะได้ทำการศึกษาถึงข้อพิจารณาที่เป็นผลให้เกิดการบังคับใช้ตามกฎหมายอาญา อันเนื่องมาจาก “การกระทำ” ซึ่งต้องเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมายตามที่มีกฎหมายบัญญัติไว้ และในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 นี้ ยังได้บัญญัติถึงความรับผิดในทางอาญาเกี่ยวกับการกระทำที่เกิดจาก “การงดเว้น” และ “การละเว้น” ซึ่งตามกฎหมายบัญญัติให้เป็นความผิดด้วย เพื่อป้องกันการอ้างว่าไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำ ความผิดนั้น ๆ เนื่องจากตนมิได้ลงมือกระทำหรือปฏิบัติ เป็นการเปิดกว้างในการบัญญัติกฎหมาย เพื่อให้ “การกระทำ” ตามความหมายอย่างกว้างของประมวลกฎหมายอาญามีผลใช้บังคับในทางที่กว้างขึ้นได้ ทั้งนี้ตามความรับผิดในทางอาญาของบุคคลตามมาตรา 59 นี้ยังคำนึงถึงระดับความผิดอันเกิดจากการกระทำของบุคคลนั้น ๆ ด้วย กล่าวคือ มีการกำหนดว่าผู้สำนึกในการกระทำโดยแยกออกเป็นสองประเด็นคือ “ประสงค์ต่อผล” และ “เล็งเห็นผล เพื่อพิจารณาถึงความรับผิดของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดทางอาญา ที่บุคคลจะต้องรับโทษต่อเมื่อได้กระทำผิดจึงต้องพิจารณาอย่างเคร่งครัด เนื่องจากเป็นความรับผิดที่ต้องบังคับเข้ากับเนื้อตัวร่างกายของผู้คน ดังนั้นประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 จึงเป็นตัวแปรสำคัญสำหรับข้อพิจารณาในการวิเคราะห์ว่าบุคคลนั้นได้เกิดการ “กระทำ” ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ อันก่อให้เกิดความรับผิดทางกฎหมายหรือไม่ อย่างไร เพื่อเข้าใจความหมายในข้อพิจารณาบางประการของ

* Received 19 August 2021; Revised 15 November 2021; Accepted 30 November 2021

ประมวลกฎหมายอาญามาตรา ๕๙ ที่มีการขยายความหมายของ “การกระทำ” ให้กว้างยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการบังคับใช้กฎหมาย

คำสำคัญ: การกระทำโดยเจตนา, การกระทำโดยไม่เจตนา, ความรับผิดชอบจากการกระทำ

Abstract

When considering some aspects of criminal liability of a person under section 59 of Criminal code, the author has studied some consideration derived from the enforcement of Criminal Law resulted from “action”. It was an action stipulated as illegal acts by law. The Criminal Code Section 59 provides that Criminal liability included the consequence brought about by the “omission” to do act in order to prevent an excuse from not committing an act. It allows broader legal interpretation of “action” and broader enforcement according to Criminal Code. Moreover, criminal liability of a person under this section determined by the offence of a person. The consciousness in action are divided into two aspects of “intention” and “foreseeing”. The author studied some consideration in this section of Criminal Code consecutively in order to strictly examine the criminal liability of a person and the punishment in relation to action since physical infliction is imposed as criminal liability. Thus, the section 59 of Criminal code is the major key to consider “offense” of a person according to the provision for criminal liability and to understand some consideration related to the interpretation of “act” in a broader sense for a fair enforcement of the law.

Keywords: Intentional Act, Unintentional Act, Criminal Liability

บทนำ

ตามโครงสร้างความรับผิดทางอาญานั้น ประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ กล่าวคือ องค์ประกอบแรก ได้แก่ การกระทำ โดยสามารถแบ่งออกได้เป็นการกระทำในการเคลื่อนไหวร่างกายและการงดเว้นการกระทำ ประการที่สอง การกระทำนั้นครบถ้วนตามองค์ประกอบภายนอกและภายในหรือไม่ ซึ่งองค์ประกอบภายนอกจะต้องครบถ้วนตามแต่ละฐานความผิดที่กฎหมายกำหนดไว้ และองค์ประกอบภายในคือ เจตนาหรือแม้จะกระทำโดยไม่เจตนาแต่หากมิได้ใช้ความระมัดระวังให้ดี ก็เข้าองค์ประกอบความผิดภายในสำหรับการกระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าให้ถือว่าเป็นความผิดแม้ได้กระทำโดยประมาท

องค์ประกอบที่สาม คือ ความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล มีความหมายว่าผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้ถูกกระทำหรือเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำความผิดนั้น จะต้องเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการกระทำ ความผิดนั้นโดยตรง ซึ่งมีความหมายว่าผลของการกระทำความผิดจะต้องสัมพันธ์และต่อเนื่องกับการกระทำความผิดนั้น ๆ เมื่อเราพิจารณาโครงสร้างความรับผิดชอบอาญาได้ครบถ้วนแล้ว เราจึงจะสรุปได้ว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดทางอาญา

เนื่องจากความรับผิดชอบอาญามีได้ทั้งที่เกิดจาก “การกระทำ” และการ “งดเว้นการกระทำ” ซึ่งการกระทำยังสามารถแบ่งออกได้เป็นการกระทำโดยมุ่งประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผล เป็นการแยกย่อยองค์ประกอบอันเกิดจากผลของการกระทำเพื่อให้เกิดความชัดเจนที่จะให้ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในทางอาญา มิเช่นนั้นผู้กระทำก็อาจจะใช้ช่องว่างอันเกิดจากการกระทำว่ามิได้เกิดจากเจตนาแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจเกิดความไม่เป็นธรรมสำหรับผู้ถูกกระทำเพื่อให้ผู้กระทำอ้างได้ ดังนั้นตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 จึงได้บัญญัติ “การกระทำ” ออกเป็นทั้งการกระทำและการงดเว้นการกระทำที่กฎหมายบัญญัติว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด อีกทั้งยังได้บัญญัติถึงการกระทำที่ได้กระทำผิดต่อกฎหมายอันมิได้เกิดจากเจตนาแต่ผลของการกระทำก่อให้เกิดความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติด้วย

บทความชิ้นนี้ มุ่งพรรณนาถึงการกระทำอันเป็นองค์ประกอบภายในในส่วนของจิตใจ ผู้กระทำและการกระทำโดยการงดเว้น การที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลในรายละเอียดไว้ด้วยแล้ว

องค์ประกอบของความรับผิดชอบในทางอาญาของบุคคลตามมาตรา 59 ในส่วนของ การกระทำโดยเจตนา (Composition of criminal liability of person under section 59 in part for intentional actions)

ประมวลกฎหมายอาญา ภาค 1 บทบัญญัติทั่วไป หมวด 4 ความรับผิดชอบในทางอาญา มาตรา 59 วรรคแรก กล่าวถึงความรับผิดชอบในทางอาญาของบุคคลไว้ว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา เว้นแต่จะได้กระทำโดยประมาท ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องรับผิดชอบเมื่อได้กระทำโดยประมาท หรือเว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิดชอบ แม้ไม่ได้กระทำโดยไม่เจตนา” ซึ่งจะพิจารณาแยกรายละเอียดของบทบัญญัติข้างต้นได้ ดังต่อไปนี้

1. การกระทำโดยเจตนา

มาตรา 59 วรรคแรก ได้กล่าวถึง บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญา (Criminal liability) ก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา คำว่า กระทำโดยเจตนา นั้น มีความหมายตามที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 59 วรรคสอง ว่า “การกระทำโดยเจตนา ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่การกระทำ และในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผลของการกระทำนั้น”

เมื่อได้พิจารณามาตรา 59 วรรคแรก ประกอบถ้อยคำของมาตรา 59 วรรคสองแล้ว สามารถพิจารณาในรายละเอียดของความรับผิดในทางอาญาของบุคคล กรณีที่บุคคลธรรมดา ได้กระทำโดยเจตนา ดังต่อไปนี้

การที่บุคคลธรรมดาจะต้องรับผิดในทางอาญานั้น จะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย ๆ 3 องค์ประกอบ ด้วยกันคือ

1.1 องค์ประกอบแรก เป็นองค์ประกอบในส่วนกระทำ ได้แก่ ได้กระทำโดยเจตนา

1.2 องค์ประกอบที่สอง เป็นองค์ประกอบในส่วนรู้ ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ

1.3 องค์ประกอบที่สาม เป็นองค์ประกอบในส่วนต้องการ (ผล) ได้แก่ ผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผล

ซึ่งองค์ประกอบทั้ง 3 ข้างต้น จะได้พิจารณาในรายละเอียดตามหัวข้อดังต่อไปนี้

2. การกระทำโดยเจตนา สามารถอภิปรายแยกออกได้เป็น 2 องค์ประกอบย่อย ดังนี้

2.1 การกระทำ ในการกระทำทางอาญานั้น หมายความว่า การเคลื่อนไหวร่างกายอันเป็นอิริยาบถ (Bodily movement) และเป็นการเคลื่อนไหวที่อยู่ภายใต้จิตใจบังคับ (Willed movement) จึงจะเรียกว่าเป็น “การกระทำ (Act)” ฉะนั้น หากมีการเคลื่อนไหวร่างกาย แต่ไม่อยู่ภายใต้บังคับของจิตใจเรา ไม่เรียกว่าเป็นการกระทำทางอาญา เช่นการชักกระตุกที่เกิดจากโรคลมชัก (epilepsy) ซึ่งเป็นอาการชักกระตุกแบบไม่รู้ตัว หรือการละเมอ และผลึกภรรยาตกเตียง ทำให้ภรรยาได้รับบาดเจ็บนั้น ไม่ถือว่าเป็นการกระทำของสามีต่อภรรยา

2.2 โดยเจตนา ในหัวข้อ 1) ได้กล่าวถึงการกระทำ เมื่ออธิบายร่วมกับหัวข้อ 2) แล้วจะได้ความว่า การกระทำนั้นต้องกระทำโดยเจตนา

3. องค์ประกอบในส่วนรู้: การกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ

มาตรา 59 วรรคสอง ได้อธิบายเชิงยกตัวอย่างของคำว่า **กระทำโดยเจตนา** ได้แก่ การกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ ซึ่งเป็นองค์ประกอบในส่วนรู้ คือ รู้สำนึกในการที่กระทำ อย่างเป็นทางการกระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำตามกฎหมายอาญา ดังที่ได้ในข้อ 1) แล้วว่า “การเคลื่อนไหวร่างกายนั้น จะต้องการเห็นว่าการเคลื่อนไหวร่างกายจะต้องเคลื่อนไหวโดยผู้เคลื่อนไหวร่างกาย (ผู้กระทำ) ได้ “**รู้สำนึกในการกระทำ**” ด้วย ส่วนการรู้สำนึกในการกระทำนั้น ต้องประกอบด้วยขั้นตอนของสภาวะทางจิตใจอันเป็นองค์ประกอบภายใน 3 ขั้นตอนด้วยกัน (หยุด แสงอุทัย, 2551) คือ

(1) ผู้กระทำเริ่มคิดว่า จะกระทำ และ

(2) ผู้กระทำตกลงใจว่ากระทำตามที่คิดไว้แล้ว และ

(3) ผู้กระทำจึงกระทำตามที่คิด และตกลงใจนั้น

ดังพุทธภาษิตที่กล่าวไว้ในอังคุตตรนิกาย ฉักกนิบาต ว่า “เจตนาหิ ภิกขเว วาจา ย มนสา - ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวว่า เจตนาคือตัวกรรม สัตว์ทั้งหลายที่ทำการกรรม ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ก็ย่อมมีการปรุงแต่ง คือ **คตินึกก่อนแล้วจึงทำ**”

เมื่อครบองค์ประกอบทั้ง 3 ประการ ข้างต้นแล้ว จึงเรียกได้ว่าผู้กระทำรู้สำนึกในการกระทำ หลังจากนั้นจะลงมือกระทำหรือก่อนลงมือกระทำจะต้องมีการเตรียม เติร์ยมการ ไตร่ตรองไว้ก่อน ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ต้องศึกษาในรายละเอียดต่อไป

อย่างไรก็ตาม **ลำพังแต่ความคิดแคอย่างเดียว** หากไม่ได้ลงมือกระทำตามที่คิดและตามที่ตกลงใจนั้น ก็ยังไม่ถือว่าเป็นการกระทำความผิด ซึ่งหลักการทางอาญานี้สอดคล้องตามพุทธวจนะในวินิตวัตตคคาถา ซึ่งมีความว่า **“ลำพังแต่เธอคิด เธอมีจิตตูปบาทเพียงอย่างเดียว เธอไม่ต้องอาบัติ”**

จิตตูปบาท (จิต + อุปาทะ) เป็นการเกิดขึ้นของจิต ซึ่งเกิดพร้อมกับเจตสิก เป็นความคิดที่เกิดขึ้นกะทันหันในขณะนั้น เมื่อเกิดขึ้นแล้ว ก็ตั้งอยู่ (ฐิติ) และดับไป (ภังค) แล้ว ก็เกิดอุปัติขึ้นใหม่ ซึ่งในทางกฎหมายอาญาและในทางพระพุทธศาสนาใช้ **คำอธิบายปรากฏการณ์ของจิตตูปบาทเป็นคำคำเดียวกัน คือ คำว่า เจตนาหรือจงใจ**

4. องค์ประกอบในส่วนต้องการ (ผล): ประสงค์ต่อผล (Direct intention) หรือ ย่อมเล็งเห็นผล (Indirect intention)

มาตรา 59 วรรคสอง ได้กล่าวถึงองค์ประกอบในส่วนต้องการไว้ว่า “กระทำโดยเจตนา ได้แก่ กระทำโดยรู้สำนึกในการที่กระทำ และในขณะเดียวกันผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมเล็งเห็นผล”

กรณีนี้หมายถึงภายหลังจากที่ผู้กระทำคิด ตกลงใจตามที่คิด และลงมือกระทำตามที่ตกลงใจนั้น โดยผู้กระทำประสงค์ให้เกิดผลหรือย่อมเล็งเห็นว่าผลจะเกิดขึ้น ซึ่งสามารถพิจารณาเปรียบเทียบคำว่าประสงค์ต่อผลกับย่อมเล็งเห็นผลได้ ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบเจตนาประสงค์ต่อผลและเจตนาย่อมเล็งเห็นผล

ประสงค์ต่อผล	ย่อมเล็งเห็นผล
<p>1. ผลที่เกิดขึ้นในบั้นปลายตรงกับเจตนาในเบื้องต้น</p> <p style="text-align: center;">↓ เรียกว่า ↓</p> <p>2. เจตนาโดยตรง (Direct intention)</p> <p> 2.1 คาดเห็นได้ว่าผลจะเกิดขึ้น (Foresight)</p> <p> 2.2 ปรารถนาในผล (Desired)</p>	<p>1. ผลที่เกิดขึ้นในบั้นปลาย ไม่ตรงกับเจตนาในเบื้องต้น</p> <p style="text-align: center;">↓ เรียกว่า ↓</p> <p>2. เจตนาโดยอ้อม (Indirect intention)</p> <p> 2.1 คาดเห็นได้ว่าผลจะเกิดขึ้น (Foresight)</p> <p style="text-align: center;">↓</p> <p style="text-align: center;">┌───────────┴───────────┐</p> <p> 2.2 ไม่ปรารถนาในผล (Undesired)</p> <p style="text-align: center;">เห็นว่าจะเกิดขึ้น ไม่โยยิตต่อผล ยังขึ้นทำ</p>

การคาดเห็น (Foresight) หมายถึง การคาดเห็นว่าผลจะเกิดขึ้นได้ด้วยการพิจารณาของ “วิญญูชนทั่วไป (Reasonable Person)” ว่าถ้ากระทำอย่างนั้นย่อมเป็นไปได้ว่าผลจะเกิดขึ้นได้

อุทาหรณ์ (เจตนาประสงค์ต่อผล) “ใช้ปืนยิงไปที่สำคัญของร่างกาย แสดงว่ามีเจตนาฆ่า (ประสงค์ต่อผล) ยิ่งผู้ตายหลายนัดถูกบริเวณหน้าท้อง (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2154/2534, 2534) การใช้อาวุธปืนยิงไปยังผู้ตายกับพวกหลายนัด เป็นเจตนาฆ่า (ประสงค์ต่อผล) (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2154/2534, 2534)”

อุทาหรณ์ในวินีตวัตถุฤคา “สมัยนั้น บิดาและบุตรบวชในสำนักภิกษุเดียวกัน วันหนึ่ง เมื่อเขาบอกเวลาอาหาร ภิกษุผู้เป็นบุตรได้กล่าวกับภิกษุผู้เป็นบิดาว่า นิมนต์ท่านไปเกิด พระสงฆ์กำลังรอคอยท่านอยู่ โดยในใจคิดจะฆ่าบิดาอยู่แล้ว จึงจับหลังภิกษุผู้เป็นบิดาแล้วผลักไป ภิกษุผู้เป็นบิดาล้มลงถึงแก่กรรมภาพ ภิกษุผู้เป็นบุตรมีความกังวลใจว่า อาบัติปาราชิกหรือไม่ จึงนำเรื่องนี้ไปทูลถามพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระพุทธองค์ทรงตรัสถามว่า เธอคิดอย่างไรในขณะนั้น ข้าพระพุทธเจ้ามีความประสงค์จะฆ่า พระพุทธเจ้าข้า พระพุทธเจ้าทรงตรัสว่า เพราะเธอคิดจะฆ่า เธอจงใจ เธอต้องอาบัติปาราชิก”

อุทาหรณ์ (เจตนาย่อมเล็งเห็นผล) “ผู้กระทำไม่ประสงค์ต่อผล (Undesired: ไม่ปรารถนาในผล) แต่ผู้กระทำไม่โยยิตต่อผล โดยใช้ปืนยิงเข้าไปในกลุ่มคนขณะเมาสุรา โดยไม่ประสงค์ให้ผู้ตายถึงแก่ความตาย (แต่ยิงไปโดยไม่คำนึงว่ากระสุนจะไปถูกผู้ใดเข้า แต่คาดเห็นได้ (Foresight) ว่ากระสุนจะถูกคนได้” (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1818/2514, 2514)

ยิ่งขึ้นไปในกลุ่มคนในรถโดยสารที่จำเลยโดยสารมาด้วย (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2567/2544, 2544) แม้โดยพฤติการณ์จะแสดงว่าจำเลยไม่ประสงค์ต่อผลจะฆ่าผู้ใด แต่การที่จำเลยใช้ปืนยิงไปทางกลุ่มผู้เสียหาย ซึ่งมีอยู่ประมาณ 10 คน **โดยไม่ยติ**ว่ากระสุนจะถูกผู้ใดหรือไม่ (Undesired) เป็นการกระทำที่ย่อมเห็นผลของการกระทำนั้น เป็นเจตนาฆ่าตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสอง (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 3431/2535, 2535)

องค์ประกอบของความรับผิดในทางอาญาของบุคคลตามมาตรา 59 ในส่วนของการกระทำโดยไม่เจตนา (Composition of criminal liability of persons under section 59 in part for unintentional actions)

มาตรา 59 วรรคแรก บัญญัติไว้ว่า “บุคคลจะต้องรับผิดในทางอาญา ก็ต่อเมื่อได้กระทำโดยเจตนา... เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้โดยแจ้งชัดให้ต้องรับผิด **แม้ได้กระทำโดยไม่มีเจตนา**”

กรณีนี้ เป็นกรณียกเว้นความรับผิดในทางอาญาว่า ถ้ามีกฎหมายกำหนดไว้แจ้งชัดว่า การกระทำนั้น แม้ผู้กระทำไม่มีเจตนา ผู้กระทำจะต้องรับผิดในทางอาญาตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับนั้น ๆ เช่น

1. ความผิดลหุโทษตามที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 104 บัญญัติไว้ว่า “มาตรา 104 การกระทำความผิดลหุโทษตามประมวลกฎหมายนี้ **แม้กระทำโดยไม่มีเจตนา**ก็เป็นความผิด เว้นแต่ตามบทบัญญัติความผิดนั้น จะมีความบัญญัติให้เห็นเป็นอย่างอื่น” ยกตัวอย่าง เช่น การกระทำโดยไม่มีเจตนาที่ผู้กระทำมิได้มีเจตนากระทำการดังกล่าวแก่ผู้ถูกกระทำ แต่ผลของการกระทำไปเกิดขึ้นแก่ผู้ถูกกระทำ เช่น กระทำโดยประมาททำให้เป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับอันตรายอันไม่ถึงกับเกิดอันตรายแก่กายและจิตใจ เช่น ก เดินไม่ระวังและไม่มองทางเนื่องจากมัวเล่นแต่โทรศัพท์ระหว่างเดิน จึงเดินไปชน ข ที่กำลังเดินอยู่ล้มลง การกระทำของ ก มิได้เกิดจากการกระทำโดยเจตนา ไม่มีเจตนากระทำความผิดต่อ ข แต่ผลของการกระทำนั้นเกิดขึ้นแก่ ข จึงเข้าองค์ประกอบการกระทำโดยไม่เจตนาแต่ก็เข้าเงื่อนไขความรับผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 104 เป็นต้น

2. พระราชบัญญัติป่าไม้ พ.ศ. 2484 มาตรา 69 บัญญัติไว้ว่า “ผู้ครอบครองไม้หวงห้าม มีความผิด เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าได้ไม้นั้นมาโดยชอบด้วยกฎหมาย ไม่ต้องนำสืบว่าจำเลยรู้ว่าเป็นไม้หวงห้ามหรือไม่ (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 900/2518, 2518)

3. พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2482 มาตรา 16 บัญญัติว่า “การกระทำที่บัญญัติไว้ในมาตรา 27 (นำของยังไม่ได้เสียภาษีเข้ามาในราชอาณาจักร)

พระราชบัญญัติศุลกากร พ.ศ. 2469 มาตรา 99 (สำแดงเท็จ) ให้ถือว่า เป็นความผิดโดยมิต้องคำนึงว่าผู้กระทำมีเจตนาหรือกระทำโดยประมาทเลินเล่อหรือไม่...

การยื่นคำขอเสียภาษีนำเข้าไม่ตรงกับความจริง โดยไม่รู้ว่าเป็นเท็จก็มีความผิด (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 552/2502, 2502)

การกระทำโดยไม่เจตนาหรือการกระทำโดยประมาท เมื่อได้มีกฎหมายบัญญัติว่าผลของการกระทำเช่นนั้นเป็นความผิด ก็เข้าองค์ประกอบความผิดที่ผู้กระทำจะต้องรับโทษทางอาญา ที่ได้บัญญัติโทษทางอาญาไว้ในประมวลกฎหมายโดยชัดแจ้งทั้ง 5 บทความรับผิดเนื่องจากการกระทำความผิดทางอาญาเป็นการกระทำความผิดเกี่ยวเนื้อตัว ร่างกาย จิตใจ ตลอดจนทรัพย์สินของผู้ถูกระทำ ดังนั้นในประมวลกฎหมายอาญาที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 59 จึงได้บัญญัติครอบคลุมถึงการกระทำที่ไม่เจตนาหรือการกระทำโดยประมาท เพื่อรองรับความเป็นธรรมให้แก่ผู้ถูกระทำและเพื่อปิดปากมิให้ผู้กระทำอ้างได้ว่ามิได้กระทำโดยเจตนาอันจะมีเข้าองค์ประกอบความผิดของการกระทำได้ เนื่องจาก “การกระทำ” ที่ได้บัญญัติว่าเป็นความผิดตามองค์ประกอบของประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 นี้ ยังได้แบ่งออกเป็นการกระทำโดยเจตนาและการกระทำโดยไม่เจตนาด้วย ดังนั้นองค์ประกอบของการกระทำความผิดจึงเกิดขึ้นได้จากการกระทำโดยเจตนาและการกระทำโดยไม่เจตนา อันเกิดจากการกระทำของผู้กระทำที่ส่งผลต่อผู้ถูกระทำทั้งไม่ว่าโดยทางตรงหรือโดยทางอ้อมนั่นเอง

องค์ประกอบของความรับผิดในทางอาญาของบุคคลตามมาตรา 59 ในส่วนของการกระทำโดยประมาท (Composition of criminal liability of person under section 59 in part for negligence)

มาตรา 59 วรรคสี่ ได้อธิบายคำว่ากระทำโดยประมาทในเชิงยกตัวอย่าง ว่า “การกระทำโดยประมาท ได้แก่ กระทำความผิดโดยไม่เจตนา แต่กระทำโดยปราศจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจักต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์และผู้กระทำอาจใช้ความระมัดระวังเช่นว่านั้นได้ แต่หาได้ใช้ให้เพียงพอไม่”

บทบัญญัติข้างต้น สามารถแยกพิจารณารายละเอียดเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

1. ต้องเป็นการกระทำโดยไม่มีเจตนา (ทั้งประสงค์ต่อผลและย้อมเล็งเห็นผล)
2. ต้องเป็นการกระทำโดยปราศจากความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ (ทวิเกียรตี มีนะกนิษฐ์, 2563)

2.1 วิสัยอย่างนั้นไม่อาจจะระมัดระวังได้ ผลเกิดขึ้น ผู้กระทำในวิสัยเช่นนั้นไม่ต้องรับผิดฐานกระทำโดยประมาท

2.2 วิสัย เป็นสภาวะภายในอันเป็นสภาวะในทางอัตวิสัย (Subjective cause) ของผู้กระทำ เช่น

- (1) วิสัยของความเป็นเด็กอ่อนอายุ

แม้ว่าโดยปกติ เด็กจะระมัดระวังอย่างผู้ใหญ่ไม่ได้ แต่หากกระทำในสิ่งที่เด็กทั่ว ๆ ไปไม่กระทำกัน เด็กก็ต้องรับผิดชอบ เช่น

อุทาหรณ์ “เด็กทิ้งก้อนหินหนักกว่า 10 กิโลกรัม ลงจากสะพานใส่เรือที่แล่นผ่าน ถูกคนในเรือตายก็เป็นการกระทำโดยประมาท เพราะไม่ใช่เป็นการกระทำตามวิสัยของเด็กทั่วไป” (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 497/2486 ขศ.3, 2486)

(2) วิสัยของความประมาท

อุทาหรณ์ “จำเลยเป็นหญิง ขับรถมาคนเดียว ขณะหยุดรอสัญญาณไฟ เมื่อเวลา 21.00 น. ได้มีคนร้ายเปิดประตูด้านซ้ายเข้าไปนั่งคู่ และใช้ระเบิดมือขู่ให้ขับรถไป จำเลยตกใจ ขับรถฝ่าสัญญาณไฟขับไปชนรถที่แล่นสวนมาโดยไม่ขเจตนา จะว่าประมาทก็ได้ เพราะบุคคลในภาวะเช่นนั้น คือภาวะตกใจกลัวจะให้มีผลระมัดระวังอย่างบุคคลในภาวะปกติหาได้ไม่” (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2154/2534, 2534)

(3) วิสัยของผู้มีวิชาชีพ

อุทาหรณ์ “คนขับเรือข้ามฟากแม่น้ำเจ้าพระยา คนโดยสารมาในเรือตกน้ำ คนขับเรือตัดสินใจลอยหลังเรือเข้าไปช่วย ทำให้ใบจักรเรือพันคนที่ตกน้ำตาย แทนที่คนขับเรือจะโยนชูชีพลงไปช่วยคนโดยสารคนนั้นตามข้อบังคับการเดินเรือ ดังนี้ จึงถือว่าเป็นการขาดความระมัดระวังตามวิสัยของผู้มีวิชาชีพนายท้ายเรือ” (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1563/2521, 2521)

2.3 พฤติการณ์ที่ไม่อาจระมัดระวังได้ผลเกิดขึ้น ผู้กระทำในพฤติการณ์เช่นนั้นไม่ต้องรับผิดชอบฐานกระทำโดยประมาท

พฤติการณ์ เป็นสภาวะภายนอกอันเป็นสภาวะในทางภาวะวิสัย (Objective cause) เช่น เกิดจลาจล มีความวุ่นวายเกิดขึ้น จึงต้องขับรถเร็ว ชนคนที่วิ่งตัดหน้าไม่เป็นประมาท (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1345/2489, 2489)

องค์ประกอบของการกระทำที่ผู้กระทำไม่ต้องรับผิดชอบในทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม (Elements of an action for which the performer is not liable according to the Criminal Code section 59 Paragraph 3)

มาตรา 59 วรรคสาม ได้บัญญัติไว้ให้เป็นข้อยกเว้นความผิดในกรณีผู้กระทำได้กระทำไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 59 วรรคสาม ที่ว่า “ถ้าผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด จะถือว่าผู้กระทำประสงค์ต่อผลหรือย่อมนิ่งเห็นผลของการกระทำนั้นมิได้”

ถ้อยคำตามมาตรา 59 วรรคสาม ข้างต้น ก็แปลความหมายได้ว่า เมื่อผู้กระทำไม่รู้ข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบของความผิด ก็ไม่ถือว่าผู้กระทำได้กระทำความผิดโดยประมาท

ต่อผลหรือยอมเล็งเห็นผลของการกระทำ ก็ต้องถือเป็นเด็ดขาดว่าผู้กระทำไม่มีเจตนาในการกระทำ เมื่อผู้กระทำกระทำโดยไม่เจตนา ผู้กระทำก็ยอมไม่ต้องรับผิดชอบในการกระทำ

อุทาหรณ์ 1 “ในฤดูร้อนเป็นช่วงเวลาที่รัฐบาลให้ชาวเยอรมันล่าสัตว์ได้ Mr. F ไปล่าสัตว์ (หมูป่า) กับเพื่อน 4-5 คน ครั้นตอนบ่าย Mr. F เห็นการเคลื่อนไหวของสิ่งหนึ่งในราวป่า มีสีดำคล้ายหมูป่า จึงใช้ปืนลูกซองของล่าสัตว์ยิงไป ปรากฏว่ากระสุนปืนไปถูก Mr. O ถึงแก่ความตาย ดังนี้ ตามกฎหมายอาญาเยอรมันถือว่า Mr. F **ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบความผิด** (ไม่รู้ว่าเป็นผู้อื่น) ดังนี้ ถือว่า Mr. F ไม่มีเจตนาในการฆ่า Mr. O จึงไม่ต้องรับผิดชอบทางอาญาแต่อย่างใด” ซึ่งเป็นการไม่รู้ “ข้อเท็จจริง” อันเป็นองค์ประกอบของความผิด ที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ ซึ่งในกรณีนี้ “องค์ประกอบของความผิด” คือการ ยิงคน และข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดคือ Mr. F ไม่ทราบว่าเป็นคน ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิดคือ “การยิงคน” แต่ Mr. F เข้าใจว่า เป็นการ “ยิงหมูป่า” ซึ่งถือว่า Mr. F **ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด** จึงไม่ถือว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสามนี้ แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายก็ยังคงรักษาสติของผู้ถูกกระทำไว้ด้วยว่าจะต้องไม่เกิดจากการกระทำของผู้กระทำผิดในกรณีที่ “ประมาท” และได้ใช้ความระมัดระวังให้เพียงพอในการเกิดการกระทำนั้นขึ้นด้วย จึงจะอ้างการกระทำเพื่อมิให้ตนเองต้องมีความรับผิดชอบทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสาม

อุทาหรณ์ 2 “ก. จำเลยเก็บวัตถุระเบิดได้ แต่**ไม่ทราบว่าสิ่งนั้นเป็นวัตถุระเบิด**เท่ากับไม่มีเจตนากระทำความผิดฐานมีระเบิดไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับอนุญาต” (คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 3431/2535, 2535)

อุทาหรณ์ในวินิตวัตฤคคาถา “สมัยนั้น ภิกษุผู้เที่ยวไปบิณฑบาตเป็นวัตรรูปหนึ่ง ได้รับอาหารบิณฑบาตที่เจือยาพิษ แล้วนำกลับไปถวายแก่ภิกษุทั้งหลายให้ฉันก่อน ภิกษุเหล่านั้นถึงแก่มรณภาพ ภิกษุเจ้าของบิณฑบาตเกิดความกังวลใจว่า เราต้องอาบัติปาราชิกหรือไม่ จึงนำความไปกราบทูลพระผู้มีพระภาคให้ทรงทราบ พระพุทธองค์ทรงตรัสถามว่า **ภิกษุเธอคิดอย่างไร ภิกษुरुบนั้นตอบว่า ข้าพเจ้าไม่ทราบ พระพุทธเจ้าข้า พระพุทธองค์ทรงตรัสต่อไปว่า ภิกษุเมื่อไม่ทราบ เธอไม่ต้องอาบัติปาราชิก**” (ไม่ทราบ: **ไม่รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นองค์ประกอบของความผิด** จึงไม่ถือว่ามีความผิดตามมาตรา 59 วรรคสาม นั่นเอง: ผู้เขียน)

ความรับผิดในทางอาญาของบุคคลในกรณีงดเว้นการกระทำตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคห้า (Personal liability in the event of Restraining according to the Criminal Code section 59 paragraph 5)

มาตรา 59 วรรคแรก จนถึงวรรคสี่ ล้วนแล้วแต่อธิบายถึงการกระทำโดยการเคลื่อนไหวร่างกาย แต่มาตรา 59 วรรคห้า (วรรคท้าย) นั้น ยังกำหนดให้ผู้งดเว้นการกระทำ (ผู้

ไม่เคลื่อนไหวร่างกาย) ต้องรับผิดชอบทางอาญาด้วย หากปรากฏว่าผู้งดเว้นนั้นมีหน้าที่ที่จักต้องกระทำ (เคลื่อนไหวร่างกาย) เพื่อป้องกันผลนั้นด้วย ซึ่งสามารถพิจารณาในรายละเอียดได้ดังต่อไปนี้

การงดเว้น (การไม่กระทำ) ที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผล (Restraining)

การงดเว้นการที่จักต้องกระทำ (Restraining) หมายความว่า งดเว้นไม่กระทำในสิ่งที่ตนมีหน้าที่ต้องกระทำ ซึ่งกฎหมายอาญาใช้คำว่า “จักต้องกระทำ” และประกอบด้วยถ้อยคำที่ว่า “เพื่อป้องกันผล” ก็แสดงว่ากฎหมายอาญาหมายถึงหน้าที่ที่จักต้องกระทำนั้นต้องเป็น “หน้าที่โดยเฉพาะ” ที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลอย่างหนึ่งอย่างใดขึ้นนั่นเอง กฎหมายอาญาจึงถือว่าผู้ไม่กระทำโดยการงดเว้นการกระทำเช่นว่านี้เป็นผู้กระทำด้วย ฉะนั้นจึงสามารถกล่าวในที่นี้ว่า “การกระทำนั้นเป็นการกระทำในเชิงบวก (Positive act) แต่การงดเว้นการกระทำนั้นเป็นการกระทำในเชิงลบ (Negative act) ฉะนั้น ในชั้นนี้อาจสรุปเบื้องต้นได้ว่า การกระทำโดยงดเว้นการกระทำหรือที่เรียกอีกอย่างว่า “การกระทำโดยการงดเว้น” ฉะนั้น ผู้งดเว้นการกระทำที่จะต้องรับผิดชอบตามกฎหมายอาญานั้น จะต้องปรากฏว่าเป็นการงดเว้นไม่กระทำหน้าที่ที่สำคัญอันเป็นหัวใจของมาตรา 59 วรรคท้าย คือ “หน้าที่เพื่อป้องกัน” ซึ่งหากผู้งดเว้นไม่มีหน้าที่เช่นว่านี้ ผู้ไม่กระทำย่อมไม่ต้องรับผิดชอบต่อผลที่เกิดขึ้น ในที่นี้ของกล่าวถึงหน้าที่เพื่อป้องกันผลในรายละเอียดว่าหน้าที่เพื่อป้องกันมิให้ผลเกิดขึ้นนั้นมีหน้าที่อะไรบ้าง ดังต่อไปนี้

1. หน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ (Statutory duty)

หน้าที่ตามกฎหมายที่ว่านี้ มีขึ้นเพื่อให้บุคคลทั่วไปทราบว่าจะตนเองมีหน้าที่ดังกล่าวตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ซึ่งกฎหมายได้กำหนดหน้าที่ตามกฎหมายให้ผู้มีความสัมพันธ์บางจำพวกที่จะต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่น

(1) หน้าที่ของบิดา มารดา ต้องเลี้ยงดูบุตรที่อยู่ในภาวะช่วยเหลือตนเองไม่ได้ (ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1564 บัญญัติว่า “บิดา มารดา จำต้องอุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษิตามสมควรแก่บุตรระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ บิดา มารดา จำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งบรรลุนิติภาวะแล้ว แต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองไม่ได้”) ซึ่งหากบิดา มารดา ไม่จัดหานม อาหาร หรือรักษาพยาบาลบุตรตามสมควร บุตรถึงแก่ความตาย ดังนี้ บิดา มารดา อาจต้องรับผิดชอบฆ่าคนตายโดยเจตนา หากการไม่ช่วยเหลือบุตรเช่นว่านั้นเกิดจากความตั้งใจของบิดาหรือมารดา หรืออาจจะต้องรับผิดชอบประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย หากบิดาหรือมารดาไม่ระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์เช่นว่านั้น

2. หน้าที่จากการยอมรับโดยเจาะจงหรือสัญญา (Duties arising from a specific acceptance of contract)

หน้าที่จากการยอมรับโดยเจาะจงหรือสัญญานี้ เป็นหน้าที่ที่เกิดจากการเข้ารับสัญญาด้วยความสมัครใจ ในอันที่จะผูกพันตนให้ต้องปฏิบัติตามหลักสัญญาต้องเป็นสัญญา (Promise is promise) ซึ่งสัญญาในกรณีนี้เป็นสัญญาเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลซึ่งมีการกำหนดชัดเจนว่าถ้าผู้กระทำไม่ทำหน้าที่ให้ถูกต้องครบถ้วน ไม่ว่าจะหลงลืมหรือเจตนาที่ถือเป็นการงดเว้นปฏิบัติตามหน้าที่ ถ้าหากงดเว้นโดยเจตนาที่ต้องรับผิดชอบเจตนาในความผิดที่เกิดผลนั้นขึ้น หรือถ้าหากงดเว้นโดยประมาทก็ต้องรับผิดชอบประมาทในฐานะความผิดที่เกิดผลนั้นขึ้นแล้วแต่กรณี หน้าที่เช่นว่านี้เป็นหน้าที่ที่ต้องกระทำต่อบุคคลภายนอกด้วย มิใช่เป็นเพียงหน้าที่ต้องกระทำต่อกุสัญญาเท่านั้น เช่น A ถูก B จ้างให้เป็นผู้ดูแลความปลอดภัยบริเวณสระว่ายน้ำ (Lifeguard) ของ B, A จึงมีหน้าที่ตามสัญญาที่ตกลงไว้กับ B ฉะนั้น หากเด็กชาย C ซึ่งยังว่ายน้ำไม่แข็งแรง กำลังจะจมน้ำตาย A มิได้เข้าช่วยเหลือเด็กชาย C โดยประมาท (ขาดความระมัดระวังเอาใจใส่หน้าที่) ถ้าหากเด็กชาย C จมน้ำแล้วตาย ย่อมถือได้ว่า A งดการกระทำตามหน้าที่อันเกิดจากสัญญา (Duty upon contract) ในการป้องกันมิให้เกิดผล (ความตายของเด็กชาย C) A จึงต้องรับผิดชอบต่อความตายของเด็กชาย C ในฐานะประมาทเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามมาตรา 291 ประกอบมาตรา 59 วรรคท้าย

3. หน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อน ๆ ของตนหรือเข้ารับภาระอันหนึ่งอันใดไว้ก่อนหน้า (Duties which arise from their own actions or take any load in advance)

ตามที่กล่าวมาแล้ว หน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัตินั้นเป็นหน้าที่ผูกพันตามหน้าที่ว่ามีหน้าที่เฉพาะเจาะจง ส่วนหน้าที่ตามสัญญานั้นก็เป็นความตกลงที่ชัดเจน เพราะคู่กรณีต่างฝ่ายต่างรู้หน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันอยู่แล้ว ส่วนหน้าที่อันเกิดจากการกระทำครั้งก่อน ๆ ของตนนั้น เป็นหน้าที่ที่เกิดจากการที่บุคคลได้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดไว้ก่อนหน้านั้น จนเกิดเป็นหน้าที่ติดตัว และกลายเป็นหน้าที่เพื่อป้องกันมิให้เกิดผลขึ้นด้วย

ส่วนกรณีหน้าที่อันเกิดจากการเข้ารับภาระอันหนึ่งอันใดไว้ล่วงหน้า นั้น ได้แก่ การเข้ารับภาระที่จะต้องปฏิบัติต่อเนื่อง แต่งดเว้นกระทำตามหน้าที่นั้นไม่ตลอดจนเกิดผลขึ้น เช่น A รับอาสาพา B ซึ่งเมาสุราจนครองสติไม่ได้จากร้านอาหารแห่งหนึ่งเพื่อพากลับบ้าน แต่ต่อมา A รู้สึกว่าไม่อยากไปส่ง B แล้ว จึงปล่อย B ทิ้งเสียไว้กลางทาง ทั้ง ๆ ที่ ถ้า A ปล่อยให้ B อยู่ในร้านอาหารย่อมปลอดภัยกว่านำออกมาเพื่อทิ้งไว้กลางทาง หาก B ถึงแก่ความตายเพราะเดินตกลงจนจมน้ำตาย ดังนี้ A ย่อมมีความผิดฐานฆ่าคนตาย ตามมาตรา 288 ประกอบมาตรา 59 วรรคท้าย

4. หน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์พิเศษ (Duty upon special relationship)

หน้าที่อันเกิดจากความสัมพันธ์พิเศษระหว่างผู้ดเว้นและผู้ได้รับผลจากการงดเว้น ซึ่งเป็นหน้าที่ไม่ใช่หน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ ไม่ใช่หน้าที่ตามสัญญา แต่เป็นหน้าที่ที่ถูกกำหนดขึ้นตามหลักคุณธรรม ศีลธรรม (Morality) เพื่อให้บุคคลมีหน้าที่ปฏิบัติต่อกันและกัน เช่น A และ B อยู่กันฉันสามีภรรยา แต่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสกัน แม้ไม่มีหน้าที่ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา 1461) ก็ตามแต่มีหน้าที่อันเกิดจากการอยู่กันฉันสามีภรรยา อันจัดว่าเป็นความสัมพันธ์พิเศษซึ่งกันและกัน A ฝ่ายชาย ปล่อยให้ B ฝ่ายหญิง ซึ่งนอนป่วยติดเตียงช่วยเหลือตนเองไม่ได้ A ไม่จัดหาอาหารให้ B รับประทาน 10 วัน ต่อมา B ถึงแก่ความตายเพราะอดอาหาร ดังนี้ A มีความผิดอาญาฐานฆ่าผู้อื่นตายโดยการงดเว้นการกระทำเพื่อป้องกันผลเป็นต้น ตามมาตรา 288 ประกอบมาตรา 59 วรรคท้าย

นอกจากการกระทำโดย “ละเว้น” แล้ว เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้นเกี่ยวกับการกระทำโดย “ละเว้น” ผู้เขียนจึงขอยกตัวอย่างเกี่ยวกับการกระทำโดยละเว้นมาเปรียบเทียบกับด้วยการกระทำโดยละเว้นคือการที่ผู้กระทำไม่ได้มีหน้าที่เฉพาะแก่คนเดียวกับผู้กระทำโดยงดเว้น แต่เป็นหน้าที่ทั่ว ๆ ไป ที่กฎหมายได้บัญญัติว่าประชาชนจะต้องมีหน้าที่ปฏิบัติตามเช่นนั้น เมื่อมีพฤติการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น ประชาชนทั่วไปจะต้องปฏิบัติเช่นนั้น เป็นต้น เช่น เมื่อมีการเกิดอุบัติเหตุบนท้องถนน และมีผู้ได้รับบาดเจ็บนอนอยู่ริมถนน นาย ก ซึ่งถือว่าเป็นประชาชนคนหนึ่งจำต้องเข้าช่วยเหลือเมื่อตนเห็นเหตุการณ์หรืออยู่ในเหตุการณ์นั้น ๆ ด้วยการกระทำการบางอย่างเพื่อเป็นการช่วยเหลือ เช่น โทรศัพท์แจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจว่าเกิดอุบัติเหตุขึ้นบริเวณใดหรือเข้าช่วยเหลือในเบื้องต้นเพื่อบรรเทาความร้ายแรงของกรณีอุบัติเหตุแก่ผู้ได้รับบาดเจ็บ เช่น หากไม่หรือแสดงสัญลักษณ์เพื่อป้องกันมิให้รถคันอื่นวิ่งเข้ามาชน นาย ก ที่นอนได้รับบาดเจ็บอยู่ริมถนนเนื่องจากเป็นเวลากลางคืน รถคันอื่นอาจจะไม่เห็น นาย ก และขับรถพุ่งเข้ามาชนอีกได้ เป็นต้น ซึ่งหาก นาย ก มิได้ปฏิบัติช่วยเหลือตามที่กล่าวมาในเบื้องต้น และเดินหนีไปโดยคิดว่าไม่ใช่หน้าที่ของตน ก็เข้าองค์ประกอบการ “ละเว้น” ตามที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 แล้ว แม้จะมีได้มีหน้าที่ “โดยเฉพาะ” มิใช่หน้าที่ของตนโดยเฉพาะแต่ถือว่าเป็น “หน้าที่โดยทั่วไป” ที่ตนจะต้องปฏิบัติ ซึ่งหาก นาย ก ละเว้นการปฏิบัติเช่นนี้และเกิดความเสียหายที่ร้ายแรงขึ้นแก่ผู้ได้รับบาดเจ็บที่นอนอยู่ริมถนน อันเนื่องมาจากการละเว้นการกระทำของ นาย ก ก็ถือว่า นาย ก เป็น “ผู้กระทำผิด” ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ด้วย

ส่วนระดับของการกระทำความผิดก็มีได้ทั้ง “การกระทำโดยรู้สำนึก” และการกระทำโดย “ไม่รู้สำนึก” ที่ถือว่าเป็นจุดตัดของความรับผิดชอบในทางอาญา คือ การกระทำโดยรู้สำนึกคือการที่ผู้กระทำรู้สำนึกในการที่กระทำลงไป รู้สำนึกไปจนตลอดการกระทำนั้นสำเร็จ ได้ลงมือกระทำโดยรู้สำนึก ซึ่งแยกต่างหากจากการกระทำโดยประสงค์ต่อผลหรือเล็งเห็นผล เพราะการกระทำโดยรู้สำนึกนี้เป็นส่วนที่เกิดจากภาวะภายในจิตใจของผู้กระทำ กล่าวคือ ได้รู้ตัวว่ามีการ

กระทำเกิดขึ้น ซึ่งต่างจากการกระทำโดยไม่รู้สำนึก ซึ่งเกิดจากการกระทำที่ผู้กระทำมิได้รู้ว่าการกระทำเกิดขึ้น เช่น นอนละเมอเดินไปทำร้ายคนที่นอนข้าง ๆ โดยที่ผู้กระทำมิได้ “รู้ตัว” ก็ถือว่าเป็นการกระทำโดยไม่รู้สำนึก ซึ่งถือว่าเป็นขนาดของการกระทำที่ต่างจากการกระทำโดยรู้สำนึก อันจะทำให้ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษทางอาญา

สรุป

จากการที่ได้ศึกษามาในหัวข้อที่ 1 ถึงหัวข้อที่ 6 ทำให้ตกผลึกทางความคิดว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 ได้วางฐานของความรับผิดชอบในทางอาญาอันเกิดจากองค์ประกอบภายใน: องค์ประกอบในทางจิตใจของผู้กระทำว่า โดยหลักแล้วผู้กระทำต้องมีเจตนาในการกระทำ แต่ในขณะเดียวกัน มาตรา 59 เอง ก็มุ่งหวังว่าในบางกรณีผู้กระทำไม่มีเจตนาหรือกระทำไปโดยประมาท แต่ผลของการกระทำก็ย่อมเกิดขึ้นได้ มาตรา 59 จึงบัญญัติไว้เป็นข้อยกเว้นว่า ผู้กระทำต้องรับผิดชอบในทางอาญาแม้ว่าผู้กระทำกระทำไปโดยไม่มีเจตนาหรือประมาท เพื่อให้สอดคล้องกับกฎหมายที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 ที่วางหลักว่าบุคคลจะต้องรับโทษในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำการที่กฎหมายบังคับให้อยู่ในขณะกระทำ ความผิดระบุว่าเป็น ความผิดและกำหนดโทษไว้ ซึ่งได้มีการบัญญัติว่า “การกระทำ” แบบใดที่ถือว่าเป็น “การกระทำ” เพื่อให้เกิดความรับผิดชอบในทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 เพื่อมิให้ผู้กระทำผิดอ้างได้ว่าตนมิได้กระทำโดยเจตนา ซึ่งถือว่าเป็นการบัญญัติกฎหมายที่รองรับการกระทำทุกชนิดที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิดทั้งภายในอันเกิดจากเจตนาและยังบัญญัติครอบคลุมการกระทำที่มีได้เกิดจากเจตนาภายในด้วย เพื่อมุ่งหวังถึงผลของการกระทำอันเกิดจากการกระทำของผู้กระทำเพื่อนำมาพิจารณาถึงบทลงโทษอันเกิดจากการกระทำนั้น ๆ การพิจารณาบางประการเกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 นี้ ผู้เขียนเห็นว่าเป็นการบัญญัติที่ครอบคลุมเกี่ยวกับเรื่อง “การกระทำ” เพื่อระบุว่าเช่นใดจึงถือว่าเป็น “การกระทำ” ตามที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด ซึ่งรวมถึงการกระทำที่แบ่งแยกระดับของการกระทำทั้งการกระทำที่ประสงค์ต่อผลและการกระทำที่ย่อมเล็งเห็นผล ซึ่งถือว่าเป็นการบัญญัติที่ครอบคลุมและนำข้อแบ่งแยกระดับของการกระทำให้เกิด “ผลลัพธ์” อันเกิดจากการกระทำเพื่อให้ผู้กระทำต้องรับโทษทางอาญาด้วยข้อเสนอแนะผู้สนใจในกฎหมายอาญา ควรจะศึกษาต่อไปโดยศึกษาเทียบเคียงลักษณะของการกระทำโดยเจตนาย่อมเล็งเห็นผลกับการกระทำโดยประมาท เพราะการกระทำทั้งสองการกระทำนี้ เป็นเรื่องขององค์ประกอบทั้งภายนอกและภายในที่คล้ายคลึงกันในลักษณะเหมือนกับเหรียญซึ่งมีสองด้าน ซึ่งถ้าหากศึกษาในรายละเอียดของหัวข้อดังที่กล่าว จะทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีทางอาญาได้รับการพัฒนาขยายยิ่งขึ้น อันจะเป็นประโยชน์แก่แวดวงวิชาการด้านนิติศาสตร์ที่มีนัยสำคัญอีกประเด็นหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1345/2489. (2489). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2489.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1563/2521. (2521). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2521.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1818/2514. (2514). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2514.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2154/2534, (2534). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2534.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด, 2534.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 2567/2544. (2544). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2544.
กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ ชวนพิมพ์.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 3431/2535, (2535). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2535.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท กรุงสยาม พรินติ้ง กรุ๊ป จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 497/2486 ขศ.3. (2486). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช
2486. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 552/2502. (2502). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2502.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 900/2518. (2518). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2518 .
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- คำพิพากษาศาลฎีกา ที่ 1439/2510. (2534). คำพิพากษาศาลฎีกา ประจําพุทธศักราช 2534 .
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ศรีสมบัติการพิมพ์ จำกัด.
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2563). ประมวลกฎหมายอาญา: ฉบับอ้างอิง. (พิมพ์ครั้งที่ 43).
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- หยุด แสงอุทัย. (2551). กฎหมายอาญา 1. (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพมหานคร:
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.